

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU
Bir Sürgün

Ulus Basımevi, 1938 (1 baskı)
Remzi Kitabevi, 1945 (1 baskı)
Birikim Yayınları, 1980 (1 baskı)

İletişim Yayınları 5 • Bütün Eserleri 5
ISBN-13: 978-975-470-565-2
© 1983 İletişim Yayıncılık A.Ş.
1-15. BASKI 1983-2016, İstanbul
16. BASKI 2017, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç

KAPAK FOTOĞRAFI Ara Güler

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Seçkin Oktay

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

*Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63*

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

*Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04*

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

Bir Sürgün

i l e t i ŝ i m

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Lemhan Hanım, 1939, Karlsbad.

Bir Sürgün Üzerine

Bir Sürgün gerek tek başına, gerekse Yakup Kadri'nin romanlarının oluşturduğu bütün içinde önemli bir yer tutar. Türk toplumunun Tanzimat'tan sonraki gelişim sürecini, özellikle siyasal değişimleri konu edinen, bu değişimlerin toplumun ve bireylerin yaşayışına etkilerini, koşulların belirleyiciliğini işleyen Yakup Kadri, **Bir Sürgün**'de, romanlarını oturttuğu tarihsel sürecin ilk aşamasını ele alır. Dönem olarak düşünüldüğünde, **Kıralık Konak, Nur Baba ve Hüküm Gecesi**'nin öncesi söz konusudur. Meşrutiyet'in gerçekleşmesinde önemlice payları olan Jön Türkler, bunların Paris'teki yaşayışları ve eylemleri romanın çatısını oluşturur. Dr. Hikmet'i Marsilya'ya götüren gemi 25 Temmuz 1904'te İzmir'den kalkar. Paris'e geçen Dr. Hikmet orada bir yıl kalacak, Paris'teki İttihatçılarla tanışacaktır. Ama Yakup Kadri, Dr. Hikmet'in serüvenini anlatırken 1904, 1905 tarihlerini vermesine karşın daha geniş bir zaman dilimine yayılır. Romanın içeriğiyle ilgili kimi belirleyici ayrıntıları bu yıllar içinde olmuş gibi aktarır.

Sözgelimi romanın ikinci kişilerinden Ragıp Bey Paris'teki İttihatçıların çekişmelerini, bölünmelerini somutlamak için İttihat ve Terakki'nin 1902 Paris Kongresi'nden (2 Şubat) söz eder: "Geçenlerde sözüm ona bir Jeune Turc konferansı yapalım dediler, ağızlarına yüzlerine bulaştırdılar. Az kalsın tokat tokada, yumruk yumruğa gelecektiler. Ne imiş o? Sen Prens Sabahattin Bey taraftarı

imişsin; ben Ahmet Rıza Bey taraftarı imişim. A efendim, aramızda hiç de vatan, millet taraftarı olan yok mu? Her gün vatan, millet diye hant hant ötersiniz, vatan, millet yolundaki fedakârlığınızı, feragatinizi ne vakit göstereceksiniz? Şimdiden yer kavgası. Günün birinde bunlar bir de iş başına gelirlirse tasavvur edin, artık, siz bir kere curcunayı...”

Başka bölümlerde ise 1905 sınırı da aşılarak sonraki olaylara değinilir. Daha Dr. Hikmet'in kaçıışı sırasında, Pire limanında karşılaştığı Jeune Turc neşriyat acentası Cemal'in kendisine verdiği gazetelerden **Terakki**'yi Prens Sabahattin Paris'te 1906'da çıkarmıştır. Sanki romancı kahramanını Paris'te uğrayacağı düş kırıklıklarına hazırlıyor gibidir. Abdülhamit'in arabasına konulan bomba haberi de bu tür tarihsel ayrıntılardandır (5 Temmuz 1907).

Böylece Yakup Kadri, Abdülhamit yönetiminin baskıcı niteliğinin yoğunlaştığı, siyasal örgütlenmenin ve savaşımın hemen bütünüyle yurt dışına kaydığı bir dönemin görünümünü çizmekle kalmaz, **Ahmet Rıza**'dan başlayarak bellibaşlı İttihatçı liderlerini de romanının kişileri arasına sokar. Dr. Nazım Bahaeddin Şakir, Samipaşazade Sezai, Dr. Hikmet'in Paris'te tanıştığı İttihatçılar arasındadır.

Yalnız burada dikkat edilmesi gereken nokta, Yakup Kadri'nin, Jön Türklerden söz ederken hep eleştirel bir tutumu benimsemiş olmasıdır. Bu tutum, yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi, salt Jön Türkler arasındaki çıkar çekişmelerinden, siyasal görüş ayrılıklarından kaynaklanmaz. Romanın başkişisi Dr. Hikmet, Samipaşazade Sezai dışında hemen hepsini ideolojik açıdan yetersiz, bilgisi sınırlı, kavrama yeteneğinden yoksun kişiler olarak görür. Şu saptama ilginçtir: **“June Turc'ler, o kadar kendi aralarında, kendi muhitlerinde mahsur yaşamaktadırlar ve bütün frenkperestliklerine rağmen frenklerle o kadar az üfet etmektedirler ki, bunların âdet ve seciyelerine, daha umumi surette, garp âleminin strüktürüne dair bir fikir ve malûmat edinmiş olmalarının ihtimali yoktur. Gözü kapalı bir Avrupa medeniyeti hayranlığı, bu medeniyete dair kalıplaşmış birtakım ka-naatler...”** Bu yargı bizi romanın ana sorunsalına getirir. Çünkü Dr. Hikmet'in hayranlığı, Paris'e geldiği günden başlayarak yalnız sarsılmakla kalmamış, yerini yeni bir arayışa bırakarak bir düşünce bunalımına düşmesine, dolayısıyla bireysel mutsuzluğa sürüklenmesine yol açmıştır. Genelde, Tanzimat'tan sonra Türk aydınının yaşadığı, Batılılaşma hareketinin ürünü olan ikiliktir bunun nedeni. Dr. Hikmet belli bir bilinç düzeyine ulaşamadığı için düşünsel bir birleşime vara-

mayan, Batı'ya hayran ama Doğu'dan da kopamamış Osmanlı aydınının çıkmazıdır. Bu çıkmazın bireyin benliğinde yarattığı çatışma ise Batıcı aydının dramını hazırlayacaktır. İşte **Bir Sürgün**'de, Dr. Hikmet'in kişiliğinde sergilenen de bu dramdır.

Romanın başında, bir bira bardağından arta kalmış su çemberi içinde dönüp duran karıncayla Dr. Hikmet'in hayatı arasında kurulan bağlantı söz konusu dramın ilk ipuçlarını getirir. Sürgün olarak bulunduğu İzmir'deki dünyasının kutupları sınırlı ve belirlidir: "Guraba Hastanesi, Dağ mahallesindeki ev, Abajoli, Kostı, Kramer... Kramer, Kostı, Abojoli, Dağ mahallesindeki ev, Guraba Hastanesi." Evi ve işyeri dışında, Dr. Hikmet'in zamanını geçirdiği yerler yabancıların devam ettiği bir kahve ve birahaneyle, yine yabancı yayınların satıldığı bir kitapçıdır. Bu çemberden çıkış, yıllardır "gönlünde bir yüksek emel gibi taşıdığı" gizli niyetin kurduğu düşün gerçekleşmesiyle olasıdır. Kaçmak, düşlerinin Paris'ine gitmek tek çözümdür. Böylece Dr. Hikmet'in kaçma gerekçesinin temelde siyasal bir nedene dayanmadığını görürüz. Gerçi bir sürgündür, özgürlük istemektedir; ama ne sürgünlüğü siyasal bir eylemin sonucudur, ne de özgürlüğü isteyişi siyasal bir amacın ürünü. Giderek sürgünlüğünün nedenini bile açık seçik bilmez. Kurtulmak istediği, Kordon'un sidik ve çürük meyve kokan loş kaldırımları, Kemeraltı'nın pis, sünepe görünümü, kısacası onu boğan çevre, yaşadığı ortamdır.

Ama Paris'e ayak bastığı an onu bir düş kırıklığı beklemektedir. Okuduğu romanlar, "Hugo'dan, Balzac'tan, Bourget'ye kadar bütün bir silsile sanat dehasının meşhurları, bu koca şehri, onun muhayyalesine bir feerik dünyanın parıltılı gölgesi gibi aksettirmiş"tir. Gerçekle hayal, edebiyatla hayat arasındaki ilişkiyi kuramamanın, gerçekliği somut olarak, yaşayarak değil soyut bir biçimde kavramanın sonucudur bu. Çevresiyle ilişkileri en aza indirilmiş, arkadaşsız yalnız geçen çocukluk, gençlik yıllarının yarattığı içine kapanık bir kişiliğin, hayatla karşılaşınca ürkmesi, umutsuzluğa, karamsarlığa kapılması ise doğaldır. Kaçış, içinde yaşanılan ortamdaki bir kurtuluş olarak görülmüşse, düşlere sığınılmışsa amaca ulaşıldığı an bir başka kaçış başlayacaktır ister istemez. Düşle gerçeğin çatışmasıdır buna yol açan. Ama kaçılacak yer de kalmamıştır artık. Asıl kısır döngü de budur. Aşılacağı an çözülme başlayacak, hayattan kopulacak, ölüme doğru bir tırmanış kaçınılmaz olacaktır.

Dr. Hikmet'in serüveni de bu çizgiyi izler. Düşlerinin Paris'ini bulamayışı, Jön Türklerin sığılığı ve belirli bir ideolojiye tutunamama, kadınlarla ilişkilerinde acemiliğın yanısıra duygusallıktan kurtulamayış, parasız kalınca sevdiğı kızın kendisini terketmesi yıkıma götürür onu. Görünürde Dr. Hikmet'in dramıdır bu. Ama daha önce de söylediğim gibi, temelde bir dönemin, bu dönemde yetişen bir kuşağın öyküsüdür. Koşulları, düşünsel çabaları, arayışları ve eylemleriyle çıkış yolunu bulmaya çalışan, ama yanlış teşhis koyduğu için amaçta da yanılan ve böylece kendini olumsuzlayan bir kuşağın öyküsü. Bu nedenle **Bir Sürgün**'ü, salt Dr. Hikmet kişiliğiyle tanıdığımız bir Osmanlı aydınının ruhsal yıkımının anlatımı olarak almak ya da otobiyografik özellikler taşıyan bir yapıt olarak görmek yanlış olacaktır. Üstelik romanın sanatı açısından eksikleri, kusurları varsa, bu, yine **Bir Sürgün**'de bulabileceğimiz nedenlerden ötürüdür. İçeriğinin günümüz açısından önemi ise, bizi, Türkiyeli olamayan Osmanlı aydınının bugüne de sarkan temel yanılığını düşünmeye çağırıyor olmasıdır.

* * *

Yakup Kadri'nin yeterince üzerinde durulmamış, giderek unutulmuş romanlarından olan **Bir Sürgün**, önce **Ulus**'ta tefrika edilmiş (sayı 5840-5935), aynı yıl içinde, 1937'de kitap olarak yayımlanmış. İkinci baskısı ise ancak 1945'te yapılabilmış. Kaynaklardan saptayabildiğim kadarıyla başka baskısı yok. Oysa ikinci baskı olduğu belirtilen iki **Bir Sürgün** metnini karşılaştırdığımda, en azından bir üçüncü basımın yapıldığını gördüm. Sayfa düzeninden satırların dizilişine aynı kitaptı ikisi de. Ama birindeki küçük dizgi yanlışları (harf düşmesi ya da fazlalığı, noktalamalar) ikincide düzeltilmişti. Büyük bir olasılıkla, metni olduğu gibi dizmesi istenen operatör yapmıştı bu düzeltmeleri.

Bu hesapça elinizdeki kitap, **Bir Sürgün**'ün, bilinen üçüncü, bilinmeyenler de düşünülürse dördüncü, belki de beşinci basımı oluyor. Unutulmasında bunun da payı olsa gerek. Romanın dili, öteki romanların sonraki basımlarında olduğu gibi yeniden gözden geçirilmemiş. Buysa sanıyorum, 1945'lerde eskimiş sayılamayacak dilinin, sonraki yıllarda okunurluğu güçleştirici bir etken olmasına yol açmış. Oysa biliyoruz, Yakup Kadri üslupçu bir yazar. Ama anlatım dilinin genel özelliklerini koruyarak, cümle yapısını bozmadan

yapıtlarındaki eskimiş kelimeleri değiştirme gereğini duymuş, giderek **Hüküm Gecesi**'nin görüldüğü gibi belli bir ayıklamaya gitmekten de kaçınmamış. Bu açıdan **Bir Sürgün**'ün dilinin, yazarının eliyle yenilenmemiş olması bir kayıp.

Romanın bu yeni basımında da Yakup Kadri'nin şimdiye değin yayımlanan öteki romanlarında izlenen yöntem sürdürüldü. Diline dokunulmadı. Yakup Kadri ikinci basımında bir değişiklik yapmadığı için dipnota gerek yoktu. Ama okurun sözlüğe gereksinim duymasını engellemek, ona kolaylık sağlamak amacıyla, günümüzde kullanımdan düşmüş ya da çok az kullanılan kelimelerin anlamlarını sayfa altında verdim. Bu ister istemez yinelemelere yol açtı. Kitabın sonuna eklenecek küçük bir sözlük yinelemeleri önleyebilirdi, ama pratik bir çözüm değildi. Bu nedenle hem yinelemeleri en aza indirmeye çalıştım, hem de cümle içindeki kullanılışından anlamı çıkarılabilecek kelimelerin karşılıklarını vermedim.

Romanın sonuna **Bir Sürgün**'le ilgili yazıların önemli bölümleri eklendi. Alıntıladığım yazılarda söz konusu edilen noktalara bu kısa önsözde değinmedim. Özellikle Niyazi Ak'ın değerlendirmelerinin bu açıdan önem taşıdığını belirtmeliyim.

Ayrıca Petro İ. Kuznetsof'un Yakup Kadri'ye yazdığı mektuplarla onun cevabını belgesel bir nitelik taşıdığı için eklemek gereğini duydum. Sayın Leman Karaosmanoğlu'na bu konudaki yardımlarından dolayı teşekkür etmek isterim.

Atilla Özkırımlı, 29 Kasım 1979

Kordon boyunun sıcak kaldırımları üstünde akşamın ilk gölgeleri uzanmağa başlamıştı. Doktor Hikmet, garsona üçüncü şopunu ısmarladı ve yanan avuçlarını masanın mermerine dayadı. Hararetini hiçbir şeyle gideremiyordu; bütün vücudu sanki ziftten bir kılıf içine takılmış gibi idi. Nefesi daralmış, beyni durmuştu. En küçük bir harekete bile mecali yoktu. İkide bir, gözlerini yanındaki sandalyenin üstüne bıraktığı Fransızca gazete ve mecmualara çeviriyor, fakat bir hastanın, sevdiği yemeklere uzaktan bakmakla kalışı gibi, kendinde, onlara kadar uzanmak kudretini bulamıyordu. Bu gazete ve mecmualar ki, Doktor Hikmet için şu dar ve kuru sürgün hayatında yegâne nişat [sevinç] ve teselli kaynağıdır. Her perşembe akşamı izinli olarak Gura-ba hastahanesinden çıkınca sevgilisiyle sözleştiği yere koşan bir âşık gibi kalbi çarparak “Abajoli”nin mağazasına seğirtir ve hafta içinde gelmiş yeni neşriyattan ne görürse hepsinin üstüne ayrı bir tehalükle [istekle] atılırdı. Bunlardan bazıları kitapçı tarafından kendi namına saklanmıştı. Fakat Doktor Hikmet yalnız bunları alıp çıkmakla ik-

tifa etmezdi [yetinmezdi]. “Abajoli” kitabevinin kendisine maledemediği servetlerini gözleri ve elleriyle uzun uza-dıya okşayıp seyretmekten kendisini alamazdı. Bazı günler burada yarım saat, bir saat, bir buçuk saat tatlı bir istiğrak [kendinden geçme] içinde dalıp kaldığı olurdu. Ve nihayet koltuğunun altında kendisine ait tomarla Frenk mahallesinin kalabalığına karıştığı vakit başının hafif bir sarhoşlukla döndüğünü hissedirdi.

Kışın üçüncü kordonda Kosti'nin kahvesi, yazın birinci kordonda Kramer birahanesi bu tomarın dini bir vecd ile açıldığı, mecmua sahifelerinin büyük bir özenle kesildiği ve nihayet bunların fihristlerine, resimlerine, başlıklarına heyecanlı bir tecessüsle göz gezdirildiği yerlerdir. Bunların adam akıllı mütalâalarına gelince, o müstesna zevki, Doktor Hikmet ancak kendi yatak odasına tahsis etmiştir. Çünkü ona göre Fransız diliyle basılmış bir dizi, hattâ basbayağı bir bakkal ilânı bile olsa “mukaddes kitaplar”ın metinleri gibi yüksek sesle ve bir hususi ahenkle okunmalıdır.

Doktor Hikmet'in gözleri son bir hasret ve iştiyakla [istekle] gazete ve mecmuaların üzerinde bir kere daha dolaştıktan sonra birdenbire masanın mermeri ortasında muayyen bir noktaya saplanıp kaldı. Genç adam, o noktada alâka uyandırıcı bir şey keşfetmiş gibiydi. Çünkü, biraz evveline kadar her türlü düşünce ve anlayıştan mahrum görünen gözlerine ani bir canlılık, bir uyanıklık gelmişti. Hattâ dudaklarında bile bir zekâlı tebessüm belirmeğe başladı. Bununla beraber Dr. Hikmet'in bu kadar dikkatle baktığı noktada garsonun yenisini getirmek için, demincek kaldırıp götürdüğü kalın bira kadehinden kalma bir incecik su çemberinden ve bunun içinde dönen bir küçücük karıncadan başka bir şey görünmüyordu. Doktor Hikmet dikkatle buna bakıyordu ve buna bakarak kendi kendine diyordu ki: “Ben de tıpkı bu karınca gibiyim. Daracak bir hayat

çemberi içinde dönüp duruyorum, dönüp duruyorum. Guraba hastanesi, Dağ mahallesindeki ev, Abajoli, Kostı, Kramer.. Kramer, Kostı, Abajoli, Dağ mahallesindeki ev, Guraba hastanesi. İşte benim dünyamın kutupları ve her birinin arasında üçer kilometrelik bir mesafe bile yok... Bu mahluk, hiç değilse, hep aynı noktada dönüp dolaştığının farkında değil. Sonra kurtulmak için bu ıslak duvarı delip çıkmağa çabalıyor. Demek ki bir gayesi var. Ben bundan bile mahrumum.”

Tam bu sırada, limandaki büyük vapurlardan birinin bacası, ona, uzun mesafelerin ve uzak diyarların bağrından kopan bir nida gibi seslendi. İri vapur bacalarından çıkan bu yanık haykırışın Doktor Hikmet üzerinde herhangi bir yüksek muzıkanın âhenginden daha müheyyiç [çoşturucu] bir ilham kudreti vardır. Nostaljisi [yurt özlemi] vatan hasretinden daha unulmaz hayal ülkelerinin bütün yankıları; elektrik ışıkları içinde pırıl pırıl parıldıyan engin şehirlerin şenlik ve şadumanlık [sevinçlilik] orkestrası; bir düğün evinin eşiği gibi neşveli [neşeli] gürültülerle dolup dolup boşalan limanlar, bunların ardındaki yeşil gölgeli, geniş ve düz yollarda hür, medenî ve asil insan kalabalıklarının bir çağlayan suyu kadar temiz, bir çağlayan suyu kadar taşkın ve coşkun akıp gidişleri, şairlerin neşideleri, âlimlerin dersleri, filozofların fazilet ve insaniyet vecizeleri ve nihayet güzel, ince ve duygulu kadınların aşk ve sevda şarkıları hep bu sestedir. Bu ses ona der ki:

“Bütün okuduğun kitaplarda, mecmualarda vasıflarını ezberleyip de gözlerinle görmediğin, ellerinle dokunmadığın, burnunla güzel kokularını alamadığın sihirli iklimlerin anahtarı hep bendedir. Zindanların kapısını açan soluk benim. Örf ve âdet esirlerini paslanmış zincirlerinden ben kurtarıyorum. Hep bir örnek günlerin mûsâbı [sıkıntısına] olan hastalara türlü maceralarla şifa vermesini ben bilirim. Ge-

niş ve aydın hürriyet yoluna ben iletirim. Gel gidelim. Gel gidelim.”

Fakat, Dr. Hikmet, koşmak isteyip de koşamayan, bağırarak isteyip de bağırılmayan kâbus içinde bunalmış bir kimse gibi bir türlü bu davete icabet edemez [uyamaz] Bu kalk borusuna bir türlü “Hazırım” diyemez.

İşte, Fransız bandıralı bir büyük yolcu vapuru geldi. Limanın dışında, tam Doktor Hikmet’in karşı hizasında yer alıyor, demir atıyor. Birkaç saat sonra kalkıp, belki Marsilya’ya, belki bir başka Avrupa limanına doğru yol alacak, kendisiyle bu vapur arasındaki mesafe olsun olsun bir kilometre veya yarım mildir. Belki o kadar bile değildir. Zira Doktor Hikmet oturduğu yerden dikkatle bakınca güverte-deki insanların gidip gelişlerini kolaylıkla seçebiliyor. Doktor Hikmet bu istibdat memleketinde bir sürgün olmasa, daha doğrusu dünyaya sadece bir Türk olarak gelmemiş bulunsa, elli adımda şu rıhtımın kenarına varır, bir sandala atlar ve beş on dakika içinde kendini o vapurda, o insanların arasında bulurdu. Fakat, heyhat!

Doktor Hikmet bir rüyadan uyanır gibi karşısında duran garsona sordu:

“Bu vapur Messagerie değil mi?”

“Evet beyim; bu gece Marsilya’ya hareket edecek. Bilmem neden bu hafta çok geç kalmış. Her zaman öğleyin gelir akşama doğru kalkardı.”

Doktor Hikmet içini çekerek elini yanındaki resimli mecmualardan birine uzattı. Bu, yeni çıkmış Amerikan usulü bir aylık magazin idi. Kabında kafa yerine bir kocaman küre taşıyan fraklı bir insan gövdesi görünüyordu. Bu gövdeden uzanan incecik bir kolun ucunda kalın bir parmak düşüncüyü ifade eden allegorik bir jestle küre-kafanın şakağına dayanmış duruyor. Ve bunun ucunda da *Je sais Tout* [Her şeyi bilirim] ibaresi okunuyordu. Doktor Hikmet bu kaba,

yüksek bir sanat eseri seyreder gibi hayran hayran baktıktan sonra mecmuanın sahifelerini çevirmeğe başladı. Baş sahifede Sully Prudhomme'un madalya şeklinde bir resmiyle bir nefis sonnet'si. İkinci sahifede Mistral'in gene aynı şekilde bir resmiyle bir Ballade'ı. Üçüncü sahifede Comtesse de Noailles; dördüncüde –Aman yarabbi; bu mecmua ne define imiş!– Henri de Régner, beşincide Rostand... Doktor Hikmet helecandan titriyerek ve gözleri tuhaf bir ışıkla parıldıyarak böylece sıra ile on, on beş sahifeyi gözden geçirdi. Okumuyordu. Fakat okumaktan daha fazla bir şey yapıyordu. Resimleri, mısraları; bunların altındaki imzaları bir bakışta sömürüyordu. Deminki bunalmış hali birden tatlı bir gevşekliğe inkılâp etti [dönüştü]. Derisine bir ılık banyodan henüz çıkmış gibi bir tazelik geldi. Beyni yeniden işlemeğe başladı.

Je sais Tout'yu bıraktı. *Les Annalles*'i aldı. Doktor Hikmet bu haftalık gazeteye ta mektepten beri abonedir. Bunun içindir ki imzalara en yakın arkadaşlarının isimleri kadar alışkındır. Mutat kroniklerin daimî başlıklarını karanlıkta olsa el yordamiyle bulabilir. Tahrir heyetinin [yazı kurulunun] bütün hususî vasıflarını öğrenmiştir. Zaten her biri öbürüyle ya karı koca, ya kardeş çocuğu, ya amca yeğen bağlariyle bağlı bu muharrirler grubunun yeknesaklığı *Les Annalles* gazetesine bir küçük burjuva ailesi hali vermişti. Ve Doktor Hikmet buna abone değil adetâ bunda pansiyoner gibidir. Her eski pansiyoner bulunduğu evde biraz aileden sayılır. Doktor Hikmet de “*Les Annalles*” familyasının sakin, fakat temiz ve namuslu havası içinde kendisini gerçi biraz böyle hissetmektedir. Onun içindir ki, ara sıra, daha ileri, daha sol cereyanları temsil eden bazı neşriyatla karşı karşıya gelince kafasına bir nevi sersemlik arız oluyordu. Kötü yerlere ilk adımlarını atan bir toy delikanlı gibi irkilip sendeliyordu.